RDV April 1982

EEN STUKJE BELGISCHE TROTS

In het atelier Slabbinck te Brugge worden religieuze kunstwerken gecreëerd

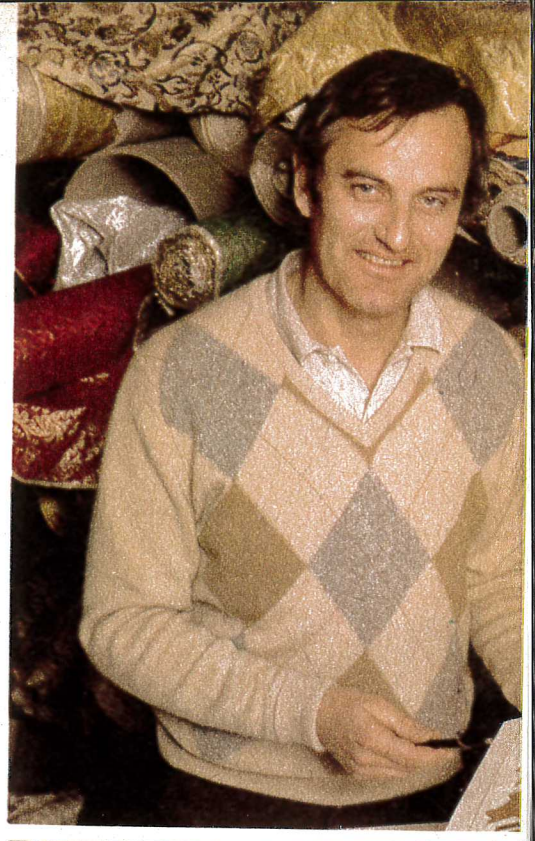

Jaarlijks worden vanuit het kunstatelier Slabbinck 200 000 catalogussen naar alle hoeken van de wereld verstuurd. Marc en Dirk Slabbinck, twee creatieve geesten en voortreffelijke zakenlui (op de koop toe), hebben van een klein familie-atelier, opgericht te Brugge in 1903, een moderne onderneming gemaakt. Hun 6 000 modellen rijke collectie, valt ook bij het Vaticaan in de smaak. De paus heeft een kazuifel, getekend Slabbinck. De Slabbincks zijn de toonaangevers van de kerkelijke mode!

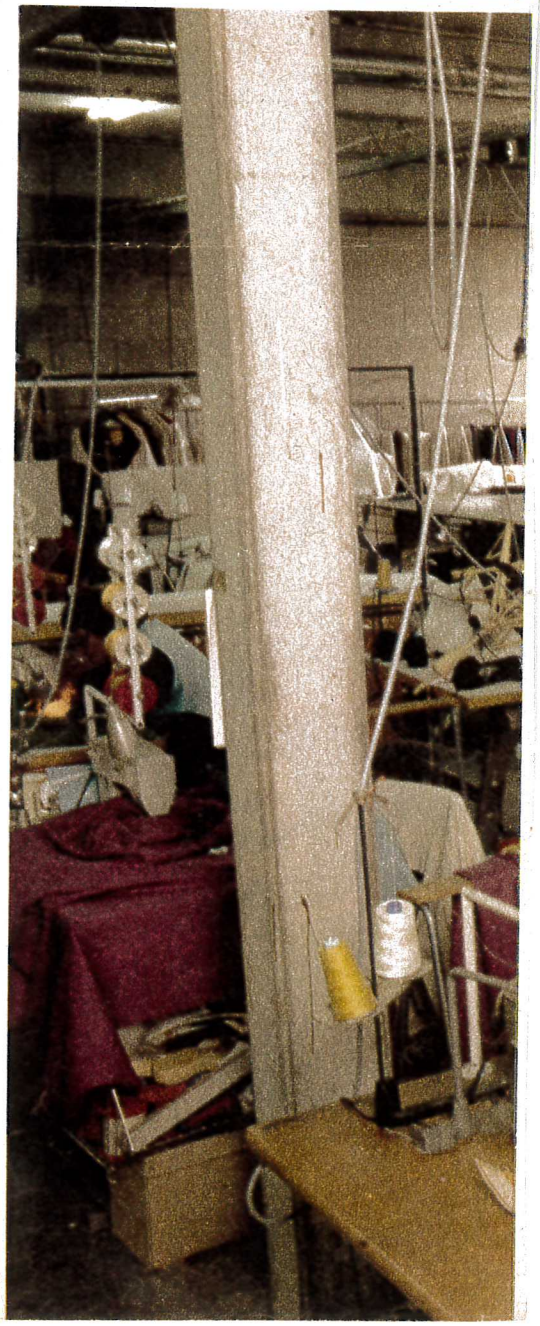

In de kleerkasten hangen alben, stola's en geborduurde kazuifels. Op de glazen rekken staan alle mogelijke voorwerpen die gebruikt worden bij kerkelijke diensten: kelken, cibories, patenen, tabernakels, monstransen. Ook misbenodigdheden verpakt in een miskoffertje zijn voorhanden, voor reizende priesters. Zijn we in een museum voor gewijde kunst, in de sacristie van een kathedraal? We bezoeken de tentoonstellingszaal van het kunstatelier Slabbinck te Brugge. Hun cliënteel? De bedienaars van de kerk die voor hun diensten een specifiek decorum nodig hebben. De gewaden en kunstvoorwerpen van de ateliers Slabbinck zijn te vinden over de gehele wereld: in België, maar ook in de Verenigde Staten, Noorwegen, Nieuw-Zeeland...!

Het geratel van de telex, begeleid door het typisch gezoem van de computerterminal, maken ons meteen duidelijk dat de onderneming geleid wordt door jonge zakenlui met moderne opvattingen. Marc is 39 en Dirk 38 jaar oud. Ze zijn jong, ontvankelijk voor vernieuwingen, zelfs al zijn hun produkten de bekroning van een tachtig jaar oude traditie.

Een parel van mannelijk artisanaat

— Inderdaad; de firma is nu ongeveer tachtig jaar oud, vertelt ons Marc. De Slabbinck-ateliers werden opgericht in het centrum van Brugge in 1903, door grootvader Hendrik. Zijn atelier leverde aan alle Belgische bisdommen gewaden, die volledig met de hand uitgevoerd en geborduurd werden. Zeer spoedig exporteerde hij een deel van zijn produktie naar de Verenigde Staten dat zeer snel het belangrijkste afzetgebied van de onderneming werd en het trouwens nog altijd is. Wanneer we van traditie spreken, mogen we niet vergeten dat Brugge reeds in de middeleeuwen vermaard was om zijn goudborduursels en dat niet alleen op religieuze gewaden. Men borduurde er enorm veel banieren, vaandels en wimpels voor de gilden, ook militaire standaards, wapenschilden en feestelijke versieringen voor openbare monumenten.

De ontwikkeling van dit aparte kunstambacht werd nog in de hand gewerkt door het feit dat Brugge een Europees centrum was van wol- en linnenproduktie.

→

Dirk (links) maakte al meer dan 6 000 ontwerpen van dessins voor gewaden en paramenten. Marc (rechts) is verantwoordelijk voor het commerciële aspect van de familie-firma. Hij toont ons een kazuifel, tijdens de Tweede Wereldoorlog « geschilderd » met naald en draad door een goudborduurder in dienst van het kunstatelier Slabbinck.
Onder : in het grote atelier werken zo'n veertig vrouwen.

De goudborduurders — echte virtuozen — worden zeldzaam.

Merkwaardig is wel dat de borduurkunst steeds een mannelijk ambacht is geweest, daar waar het kantklossen steeds door vrouwen werd verricht. Nu nog is de borduurder, die met zijn tovenaarshanden de opdrachten van het Slabbinck-atelier uitvoert, een man. Zijn collega's die thuis werken en aan wie opdrachten toevertrouwd worden wanneer er te veel werk is in het atelier, eveneens.

Een atelier waar vrouwen regeren

De goudborduurder deelt met de tekenaar-graficus een kalm bureau dat uitgeeft op de tuin en goed afgescheiden is van het atelier. Is het ter wille van zijn virtuositeit als vakman of om zich beter te kunnen concentreren, het is een feit dat het er heel wat rustiger is dan in het grote atelier. Daar ronken enorme naaimachines en blazen de grote mangels bij elke strijkbeurt een grote, vochtige wolk uit. Veertig vrouwen zijn hier druk aan het werk in de grote, heldere en kraaknette ruimte, waar het arbeidsproces feilloos verloopt.
Het begint bij de stockage van de stoffen. Daarop volgen de knipafdeling en de naai- en borduurafdeling. Veruit de meeste stukken die hier vervaardigd worden, worden geborduurd: kazuifels, stola's, altaardoeken, lezenaarsdoeken, banieren, wandtapijten, enz.
Door de uitgekiende indeling van de werkplaats kan mevrouw Andrea Terryn, atelierchef, het werk op de voet volgen.

— Elke week verdeel ik het werk, de dringendste zaken eerst. Vervolgens controleer ik de verscheidene stadiums om te zien of het stuk overeenstemt met de opdracht van onze klant. Onze computer noteert alle gegevens over het te maken voorwerp: het bestelnummer, het soort van weefsel, de maat, de kleur, de leveringsdatum. Dat alles staat op een etiket dat het werkstuk overal vergezelt, tot bij de verzending. Zo is het bijna uitgesloten dat er fouten gemaakt worden.
Zopas werd de laatste hand gelegd aan een veertigtal alben in een crèmekleurig weefsel, bestemd voor een Noorse broederschap. Ze hangen, keurig gestreken, klaar om verzonden te worden. Een beetje verder knipt een vrouw met een reuzenschaar een serie korte koorhemden uit fijn beige-grijs kunstweefsel. Sinds enkele jaren heeft zuiver wit, dat zeer onpraktisch is, de plaats moeten ruimen voor zandkleur of beige. De stoffen worden speciaal vervaardigd op ongewone breedten voor de Slabbinck-ateliers; voor kazuifels kan dat gaan tot 1,80 m. Ze zijn ook aangepast aan de huidige kerkelijke mode: sober en eenvoudig geweven en van synthetische vezels. Dit vereenvoudigt in belangrijke mate het onderhoud, alle weefsels zijn machinewasbaar en kreukvrij.

Zesduizend geregistreerde ontwerpen

Dirk Slabbinck, artistiek directeur van het Slabbinck-atelier, tekent en ontwerpt de modellen van gewaden en de altaarparamenten. Zijn voorkeur gaat uit naar strakke, eenvoudige lijnen, vaak geaccentueerd door plooien, die soepelheid aan het gewaad verlenen zonder de silhouet te verzwaren.
Het is vooral bij de versiering dat hij zijn talent de vrije loop kan laten. Sinds 1963, het jaar waarin de gebroeders Slabbinck de zaak van hun vader hebben overgenomen, heeft Dirk meer dan zesduizend geregistreerde modellen ontworpen, die alle op microfilm staan zodat ze gemakkelijk aan het cliënteel kunnen voorgesteld worden. Van zijn hand was bij voorbeeld de versiering van de kazuifel die Johannes-Paulus II droeg bij zijn bezoek aan Polen en waarvan hij 45 exemplaren schonk aan het klooster van Jasna Gore.
De tekening is eenvoudig en stijlvol, volgens de wens van de Heilige Vader een motief van gestileerde korenaren en druiventrossen. Ook kardinaal Daneels, primaat van België, koos voor diezelfde kazuifel.
Een meer traditionele stola die de Madonna's van Guadeloupe en Czestochowa voorstellen, werden ook in het Slabbinck-atelier vervaardigd en geborduurd voor de paus en dit eveneens ter gelegenheid van het bezoek aan zijn geboorteland.
Dirk is niet zo maar een dilettant. Hij is oud student van het Sint-Lucas Instituut te Gent, studeerde religieuze kunst aan de Academie van Krefeld in Duitsland en was leerling aan de beroemde Kokoschka-Academie te Salzburg.
— Hoewel we over een groot aantal ontwerpen beschikken die we op verschillende grootten kunnen aanbrengen op kledingstukken, altaarkleden en wandtapijten, zijn 50 % van de bestellingen speciale opdrachten. Elke kerk, elke kapel heeft zijn patroonheilige. Soms vraagt men ons taferelen uit het leven van de heilige in beeld te brengen. De godsdienstige iconografische traditie is een onuitputtelijke bron van inspiratie.
En dan is er ook nog de evolutie in de smaak waarmee rekening dient gehouden te worden!

Een vernieuwde liturgie

— Zouden we kunnen spreken van een mode in een domein waar elke toegeving aan fantasie toch uitgesloten is?
— Neen, mijn broer en ik houden niet van het woord « mode »; evenmin vinden we het prettig dat men ons soms de « Diors » van de kerkelijke mode noemt. We brengen inderdaad elk jaar een volledig nieuwe collectie uit, naast onze klassiekers die altijd succes blijven boeken. Maar dit is vooral om te vermijden dat buitenlandse concurrenten ons zouden kopiëren. Verwonderd? Oneerlijke praktijken zijn ook in onze branche schering en inslag!
Dirk zou eerder het woord evolutie willen gebruiken dan het woord mode. Een evolutie in de smaak en in de mentaliteit, zelfs wanneer er in de laatste twintig jaar meer veranderd is dan in de hele eeuw vóór het Tweede Vaticaanse Concilie.
— We vinden het woord « mode » niet geschikt om deze evolutie te bestempelen. U hoeft ook helemaal niet te denken dat we alleen voor de « gotha » van de erediensten werken. Men praat maar over ons als we gewaden leveren aan het Vaticaan of aan andere hoogwaardigheidsbekleders van de Kerk. De overgrote meerderheid van ons cliënteel bestaat uit pastoors en kloosterlingen, « gewone » priesters.
Het Tweede Vaticaans Concilie heeft de liturgie op vele punten gewijzigd; dat heeft ook invloed gehad op de liturgische versieringen. De opdracht om de kerkelijke diensten te vereen-

Foto's: J.-L. Casseliéres

Veel borduurwerk wordt nu met de machine gedaan; niettemin blijft het artisanaal. Iedere tekening wordt met de hand aangebracht. De virtuositeit van de stikster is een waarborg voor de esthetiek van het werkstuk. Ieder voorwerp dat hier vervaardigd wordt is uniek en de motieven zijn van een grote expressieve kracht.

→

voudigen heeft ook een verandering meegebracht in het interieur van de kerken. Het had de doodsklok kunnen betekenen voor het huis Slabbinck, hadden Marc en Dirk Slabbinck niet dat dynamisme en die verbeelding aan de dag weten te leggen, waarmee ze de zaak nieuwe adem hebben ingeblazen.

Men verkoopt minder gesofisticeerde gewaden? De figuratieve tekeningen vinden minder aftrek? Dan maar de gamma van artikelen uitbreiden!

De Slabbincks denken aan een keuze van voorwerpen in kunstsmeedwerk bestemd voor de liturgische diensten. Dirk zet zich aan de tekentafel en naast de textielontwerpen tekent hij cibories, kelken, patenen, ampullen, monstransen en tabernakels, zelfs monumentale kandelaars voor de paaskaarsen. De voorwerpen worden uitgevoerd in gespecialiseerde ateliers en verkocht door tussenkomst van het Kunstatelier Slabbinck. En nu is er geen houden meer aan. Vanaf 1963 vinden we in de catalogussen van de firma Slabbinck alles om een kerk « aan te kleden », in verschillende stijlen.

Een interessant detail : de catalogussen worden gerealiseerd dank zij de medewerking van enkele geestelijken. « Zij alleen kunnen een religieus gewaad met de nodige ongedwongenheid dragen omdat ze het gewoon zijn », zegt Marc, die de catalogussen samenstelt.

Ook hier « retro »?

De Kunstateliers Slabbinck verhuizen in 1975 van het centrum van de stad naar het Waggelwater, een industriële zone buiten Brugge; dit verandert echter niets aan de oorspronkelijke « roeping » van het bedrijf en de tijd zal hun gelijk geven.

— Sedert verscheidene jaren constateren we een duidelijke terugkeer naar de figuratieve ontwerpen, rijker aan inhoud en grafisme, meent Marc, commercieel directeur van het bedrijf. Vooral de protestantse godsdiensten zijn trouw gebleven aan de traditionele symbolen zoals het lam, de godslamp, de vlam, de vis enz. Maar ook de katholieken keren terug naar een figuratieve traditie, hoewel meer gestileerd dan voorheen. De opdrachten die we nu binnenkrijgen bevestigen de tendens die ik « retro » zou durven noemen.

De ateliers exporteren naar een twintigtal landen waaronder de Verenigde Staten (die tot 27 % van de produktie afnemen!) Om aan de steeds de vraag te kunnen voldoen, hebben we moeten overschakelen naar een zekere vorm van mechanisatie. Het borduren met de hand is niet verdwenen, het wordt echter nog slechts uitgevoerd door één man. Voor de meeste bestellingen wordt het goud- en zilverborduursel vervangen door passementwerk. De tekening wordt met potlood op de stof gebracht en stuk na stuk door de stikster overstikt. Alle stoffen worden speciaal voor de firma vervaardigd en gevoerd.

Deze « passementwerktechniek » biedt het voordeel dat het snel gaat en toch ambachtelijk blijft. Elk ontwerp wordt per slot van rekening met de hand uitgevoerd. De virtuositeit van de stikster staat borg voor de esthetiek van het werkstuk. Ieder voorwerp is uniek. De sobere tekeningen, die vandaag de dag in trek zijn, verkrijgen door dit procédé een grote expressieve kracht.

Inderdaad... maar toch kan men niet nalaten met een vleugje heimwee te kijken naar de enkele kazuifels die zoals in de middeleeuwen « geschilderd » zijn met de borduurnaald. Het zijn gewaden die vervaardigd werden tijdens de Tweede Wereldoorlog, door borduurders in dienst van de familie Slabbinck.

— Mijn vader had deze oplossing gevonden om mensen die naar Duitsland moesten gaan werken, hier te houden. Het Brugs episcopaat gaf fictieve opdrachten voor het vervaardigen van feestkazuifels voor de kathedraal. Geborduurd zoals weleer over het gehele oppervlak, hebben ze onze beste borduurders honderden uren beziggehouden. Om het handwerk alleen al hebben deze stukken onschatbare waarde. Bovendien zijn we trots aan onze klanten te kunnen tonen waartoe onze mensen in staat waren en zijn...

De gebroeders Slabbinck hebben geen aanbevelingen nodig om te overtuigen. De firma is wereldberoemd. Vorig jaar nog verzorgden ze het ontwerp en de uitvoering van een prachtig bewerkte tiara voor de patriarch van de Grieks-Orthodoxe Kerk (350 uur werk).

Hun zin voor stijl en waardigheid, die passen bij de liturgie, hun meesterschap in het ontwerpen van liturgische en hagiografische voorstellingen, maken dat men een gewaad van Slabbinck kan thuisbrengen nog voor men de merknaam heeft ontdekt op het kledingstuk!

G. HECQ

Kunstateliers Slabbinck, *L. Bauwensstraat 18, 8200 Brugge. Tel. 050/31 25 57.*